

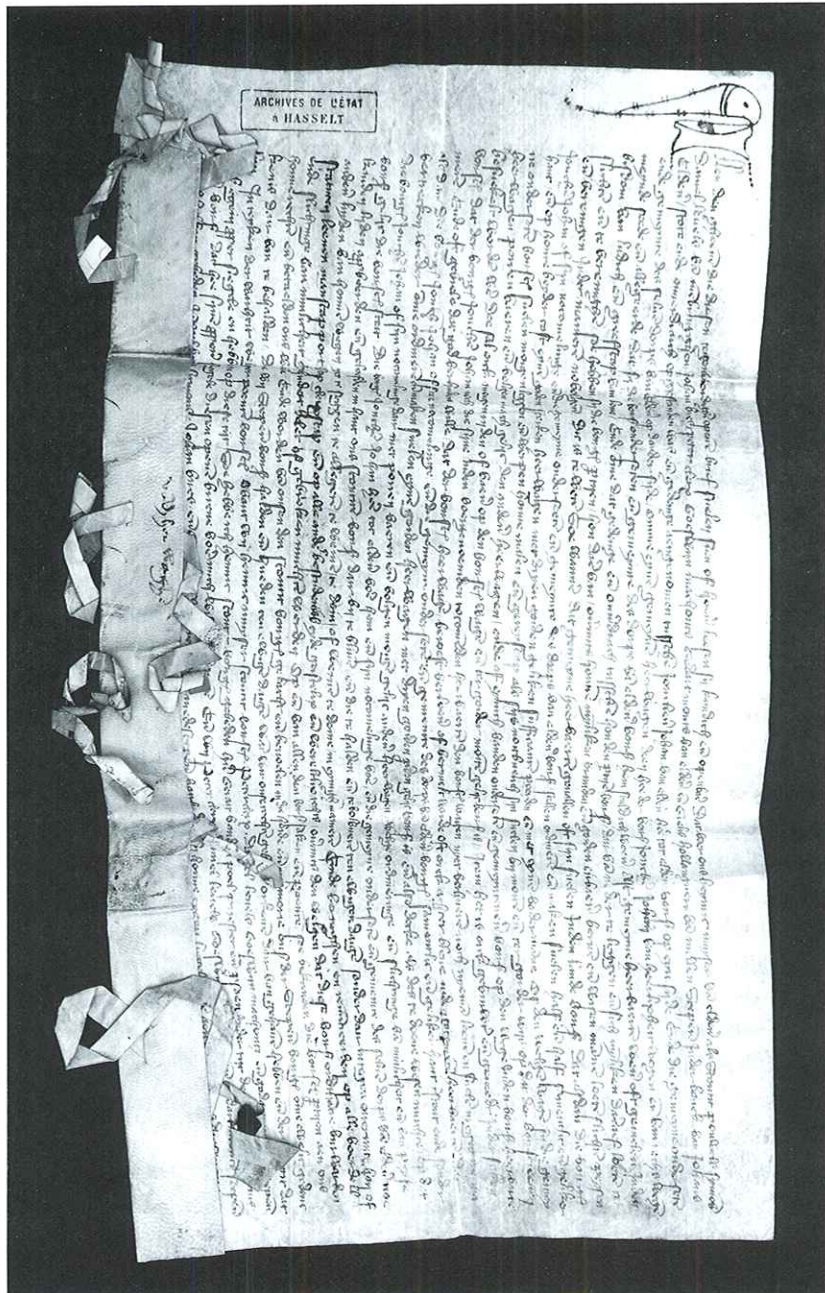
Een akkoord tussen de heer en de gemeente van Genoelselderen over hun heerwagen, 13 november 1431

Rombout Nijssen

In het Rijksarchief te Hasselt wordt een uitgebreid archief van de heren van Genoelselderen bewaard. De inventaris en de stukken kunnen in de leeszaal geraadpleegd worden. Het meest spectaculaire onderdeel van het archief is een verzameling oorkonden die de periode van de veertiende tot de achttiende eeuw beslaat. Eén van die oorkonden heeft betrekking op een aspect van de herendiensten die de inwoners van Genoelselderen hun heer moesten leveren. Omdat bronnen over de precieze inhoud van de herendiensten schaars zijn, wordt de tekst hier onder integraal uitgegeven.

Als leenman van de bisschop van Luik, die ook graaf van Loon was, was de heer van Genoelselderen verplicht om wanneer zijn vorst hem ten strijde riep, of *ter heervaart*, zich gewapend en klaar voor de strijd bij het leger van de bisschop te voegen. Het feit dat hij de heerlijkheid Genoelselderen in leen hield van de bisschop, verplichtte hem daartoe. Zijn leen, de heerlijkheid dus, moest hem volgens de opvattingen van die tijd de mogelijkheid bieden zich op die manier bij het leger van zijn leenheer aan te sluiten. Eén van de dingen die een gewapende ridder nodig had, was een wagen, een *heerwagen* dus, die geladen kon worden met proviand, tenten, wapens, kookgerij en andere dingen die op een veldtocht noodzakelijk waren. Drie paarden waren nodig om de zwaar geladen heerwagen van de heer van Genoelselderen over en door de modderwegen te verplaatsen. Om hem in zijn harnas te helpen beschikte de heer wellicht over een knecht of schildknaap, en daarnaast vergezelde hem nog een beperkte groep strijders en helpers uit zijn heerlijkheid.

Nu was er omtrent de jaarwisseling 1430-1431 onenigheid ontstaan tussen heer Johan van Elderen en de inwoners van Genoelselderen over de vraag wie voor die heerwagen moest zorgen, en wie er voor moest betalen. Eén en ander had al tot een rechtszaak geleid, maar om niet in nog meer onnodige kosten te vervallen hadden beide partijen de zaak voorgelegd aan

Rijksarchief Hasselt, Archief van de heren van Genovelselderen, nr. 15 (Foto: Annetie America).

goiden, eirbaeren, berven ende wisen mannen en zich geëngageerd om hun beslissing te aanvaarden, de discussie te sluiten, en zich te *peijsen ende verenigen*.

Wijze mannen waren het, inderdaad. Zij oordeelden dat de heer en zijn onderdanen de heerwagen *maken suelen half ende half samentlic ende geliker hant, ende op honre beyder cost*. Bovendien moest het een sterke heerwagen zijn, voorzien van drie sterke paarden en een voerman. Een wagen dus waarmee de heer zijn strijdmakkers onder ogen durfde komen, en anderzijds mochten ook de onderdanen die mee optrokken er gebruik van maken om er hun *malen ende gereyscap* op te laten vervoeren. Ook wie op de heervaart gewond raakte mocht van de wagen gebruik maken om voort te reizen.

Ter meerdere zekerheid werd de minnelijke schikking door de schout en schepenen van Genoelselderen op schrift gesteld en bezegeld. Die bezegeling had nog veel voeten in de aarde, omdat sommige betrokkenen wel een eigen zegel – een *propere siegel* – hadden en andere niet. Regels lang wordt dat uit de doeken gedaan. Helaas zijn er van die zegels nu alleen nog vier lege zegelstaarten over.

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, *Archief van de heren van Genoelselderen*, nr. 15.

Allen den gheenen die diesen tegenwordighen openen brief suelen sien of hoeren leesen sij kundich ende openbaer dat voer ons Heynric Muyster van Elderen als scoutit, Pouwels Symons, Daniel Levels van Membrugghen, Johan Bues, Peter Clerx, Goeswyn Machonts, Godart Monts van Elderen ende Gielis Hollanguers van Millen, scepenen inder banck van Johans Elderen, stote ende onverdraich opgestanden was ende gedenge aengenomen tusschen joncheren Johan van Elderen, heere tot Elderen voirscreven op eyn sijde, ende die gemeyne onderseten ende gemeynte des selven dorps van Elderen op dander sijde, omme eynen gemeynen heerwagen deen hee der voirscreven jonchere Johan van heerlixheitwegen ende van rechswegen meynde, seede ende allegerde dat sij die voirscreven onderseten ende gemeynte des dorps van Elderen voirscreven hem sculdich weeren, alst gemeyne heervaerten weren oft gevielen inden bisdom van Ludich ende greefscap van Lone. Ende omme dat gedenge ende onverdrach tusschen hon den partijen voirscreven dair van neder te leggen ende sich mynliken daeraef loeten te slichten ende te verenighen, soe hebben sij die voirgescreven partijen hon daer van overmits honnen mynliken vrunden ende goiden, eirbaeren, berven ende wisen mannen loeten slichten, peijsen ende verenigen inder manieren novolgende. Dit is te weten soe wanneer dat gemeyne heervaerten gevallen oft sijn suelen inden lande voirscreven, dat alsdan die voirgescreven jonchere Johan of sijn nocomelinge ende die gemeyne onderseeten ende gemeynte des dorps van Elderen

voirscreven stellen, ordineren ende maken suelen half ende half samentlic ende geliker hant, ende op honre beyder cost, eynen goiden sterken heerwagen met dryen goiden geliken sufficienten peerden ende met eynen vodermanne, op den welgen wagen sij die gemeyne onderseten voirscreven suelen moigen leggen ende werpen honne malen ende gereyscap als sijs noitbuerich sijn sullen by moiten ende ter goider wijs op dat der voirscreeven heerwagen porren, vaeren ende volgen mach gelijc den anderen heerwagen, ende of eynich vanden onderseten ende gemeynteneren voirscreven op den wege in den voirscreven heerwarten besuekelt worden were, dee sal oick moigen rijden of vaeren op den voirscreven wagen ende ter goider moiten gelijc voirscreven is. Item het is oick gevurwert ende gereedt inder saken voirscreven dat der voirgescreven jonchere Johan noch die sijne inden voer genoemden tocomenden heervaerten den voirscreven wagen nyet verhueren noch nyeman leenen en suelen in egeyne manieren. Ende oft gevele, dat God verhuden wille, dat der voirscreven heerwagen beroeft, verloeren of vernielt worde, oft oick achter bleve inden tocoemende heervaerten, dat als dan die voirgescreven jonchere Johan of sine nocomelinge ende die gemeyne onderseten ende gemeente des dorps van Elderen voirgescreven samentlic ende geliker hant terstont ende sonder vertrecken wieder omme ordineren ende maken suelen eynen goiden heerwagen met dryen goiden perden gelyc voirscreven is, ende also decke als des te doene wesen michte, op dat die voirgescreven jonchere Johan of sijn nocomelinge dair met porren, vaeren ende volgen moigen gelyc anderen heerwagen, welge ordineringe ende slichtinge van minlicheit ende van peyse voirscreven gelijc die voirscreven steit, die voirgescreven jonchere Johan heere tot Elderen voer hem ende voer sijn nacomelinge^a, ende die gemeyne onderseten ende gemeente des selven dorps van Elderen (...?) kanden lyden, approbeerden ende geloefden in hant ons scoutiten voirscreven, dair bij te bliven ende die te halden ende te volvueren ten ewigen daigen sonder dair in tegen overmits hon of anderen luyden van honnen wegen yet te seggen, te allegeren, te wernen, te doin, of wernen te doine, in eynigher manieren. Ende verteghen en renuncieerden op alle voerdell, statuten, leenen, manscap, portschap, clerxscap ende op alle andere bescudenis beyde geistelix ende wereltlix rechts, overmits den welgen dat diese voirscreven ordinancie, vurwarden ende slichtinge van minlicheit gehindert, belet of gebroken michten werden op ende van allen den voirscreven saken ende poenten, soe bekanden die voirscreven partijen aen ons honne rechten ende betaelden ons wale. Ende worden van onsen den scoutit voirgescreven gelacht ende bevoelen in die hoide ende memorie onser der scepenen voirgescreven omme ewelic gedenckenis dair van te behalden, die wy scepenen voirscreven halden ende hueden ten ewigen daigen, want wir onse rechten geheiten orkenen dair van gehaven hebben ende der scoutit dat sijn. In teyken der warheit welger poenten voirscreven want wij Henric Muyster scoutit voirscreven, Peter Clerx, Daniel Levels, Goeswyn Machontz ende Godart

^a Hs. voer hem ende sijn nocomelinge voer

Monts, scepenen voirscreven egein proper siegele en hebben op diese tijt, soe hebbe ich Henric scoutit voirgescreven gebeden heren Gerart vanden Poel, priester ende persoen inder tijt der kerken van Johans Elderen voirscreven, dat hee sijnen properen siegele diesen openen brieve voer mich wille aenhangen, ende wij Peter Clerx, Daniel Levels, Goeswyn Machontz ende Godart Monts, scepenen voirgescreven, hebben gebeden Pouwels Symons, Johan Bues ende Gielis Hollanguers onsen medescepenen voirscreven dat sij honne eygen siegele voer hen ende voer ons diesen openen brieve willen aenhangen. Ende ich heren Gerart vanden Poel, priester voirscreven, ter beden Henric Muysters des scouteten voirscreven omme gebreeck syns eygen siegels voer hem. Ende wij Pouwels Symons, Johan Vues ende Gielis Hollanguers scepenen voirgescreven omme beden wille Peter Clerx, Daniel Levels, Goeswyn Machonts ende Godart Monts onsen medscepenen ende gesellen der banck voirscreven, hebben voer hon ende voer ons onse propere siegele diesen tegenwordighen openen brieve doen aenhanghen ten eerntstige versueke der partijen voirgescreven. Gegeven ende aldus gesciet int joere der zeligher gebort ons lieven heren Jhesu Christi dusent vierhondert ende eynendertich des derteenden daichs der moendt die men heydt int latijn november.

Adres van de auteur:

Rijksarchief
Bampslaan 4
3500 Hasselt

